

YENİ ANAYASA VE LAİKLİK TARTIŞMASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AK Parti'nin 2002 yılında iktidara gelmesi ile birlikte gerek Meclis cenahında, gerekse entelektüel ve akademik çevrelerce, Anayasa'ya ilişkin bir dizi tartışmalar ortaya atılmış: toplumun kültürel ve düşünsel kodlarıyla uyumlu özgün yeni bir Anayasa'nın yapılabilirliği konuşmaya başlanmıştı. Öyle ki bu tartışmalar günden güne güncelliğini ve beklentisini artırarak Türkiye siyasetinde son yılların ana gündem maddesi hâlini aldı. Siyasi partiler, toplumsal beklentiler ışığında yeni bir Anayasa taahhüdünü seçim beyannamelerinde yer verdiler ve bunu defaaten meydanlarda halka duyurdular. Siyasi parti lider ve temsilcileri, mutlak surete yeni bir anayasaya ihtiyaç duyulduğunu, 1982 Anayasa'sının askeri bir darbe ürünü olduğu ve bu darbe Anayasa'sının Türkiye'nin ilerlemesinin önünde bir engel teşkil ettiğinin altını çizdiler. Yeni anayasa, bütün siyasi partilerin seçmenlerine ortak vaadi olup geçen zaman ve mekâna bağlı olarak hâsıl olan konjonktürlere rağmen gündemdeki yerini korumaya devam edegeldi.

24. Dönem TBMM'de grubu bulunan AK Parti, CHP, MHP ve BDP'nin eşit sayıda üye vermesi ile dönemin Meclis Başkanı Cemil Çiçek'in başkanlığında "Anayasa Uzlaşma Komisyonu" kuruldu. 19 Ekim 2011 tarihinde çalışmalarına başlayan komisyon, 04 Mayıs 2012 tarihinde yeni anayasa taslağı yazmaya başladı ve 172 maddelik bir müzakere metni ortaya çıktı. Ancak 2012 yılının sonu tüm aşamalar için hedef seçilmesine rağmen sadece elli dokuz madde üzerinde ittifak sağlandı, geriye kalan maddeler üzerinde uzlaşmanın sağlanmayacağına anlaşılmasından sonra bu süreç 2013 yılı sonunda sonlandırıldı.

7 Haziran 2015 seçimlerinde hükümet kurulamayınca 1 Kasım 2015 tarihinde seçimler yenilendi. Bu seçimde oyların yüzde 49.48 ile AK Parti, 25.31 ile CHP, 11.90 ile MHP ve 10.75 ile de HDP, 26. Dönem TBMM'de temsil hakkı kazandı. Mecliste grubu bulunan partilerin eşit sayıda üye vermesi ile kurulan 26. Dönem "Anayasa Mutabakat Komisyonu", Meclis Başkanı İsmail Kahraman'ın başkanlığında 4 Şubat 2016 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirdi. Ancak Anayasa Mutabakat Komisyonu, henüz çalışmalarında iki haftayı doldurmadan Başkanlık Sistemi-Parlamente Sistem tartışmaları sonucunda her dört partinin temsilcilerinin çalışma esaslarında anlaşamaması' üzerine çalışmalarına son verdi. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun dağılmasından sonra Ak Parti kendi anayasa taslağını hazırlayıp TBMM'ye ve kamuoyuna sunacağını açıkladı. Bu çalışmalar devam ederken önceki anayasa

uzlaşma komisyonları dâhil hiçbir zaman ve zeminde tartışmaya açılmayan laiklik konusu bir anda gündeme düştü.

TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 25 Nisan 2016 tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde katıldığı "Yeni Türkiye ve Yeni Anayasa" konulu konferansta; "Laiklik bir kere yeni anayasada olmamalıdır. Dünyada üç anayasada laiklik var. Fransa, İrlanda, bir de Türkiye'de var. Tarifi de yok. İsteyen, istediği gibi bunu yorumluyor. Böyle bir şey olmamalıdır. Dindar anayasa meselesinden anayasamızın kaçınmaması lazım. Dini olarak bahsetmesi lazım." diyerek tartışmanın fitilini ateşledi.

Bu ifadeden bir gün sonra CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, "Laiklik her şeyden önce bir toplumsal barış ilkesidir. Toplumsal barışımıza çoktandır kastedenlerin bu ilkeyi yok saymasına şaşırılmamalıdır. Ortadoğu bataklığı, sizin gibi dini siyasete alet eden zihniyetlerin eseri. Laiklik, herkes dinini özgürce yaşasın diye var İsmail Kahraman. Her gün şehit veriyoruz, sınırın ötesinden roket yağıyor ama tek derdiniz Laiklik. Dini kirli hesaplarınıza daha fazla alet etmeyin artık" dedi. Ardından CHP Sözcüsü Selin Sayek Böke, "Bizim için laiklik bir kırmızı çizgi. Tek bir Cumhuriyet Halk Parti'li hayatta kalana kadar savunacağımız ve kırmızı çizgimiz olarak her zaman arkasında duracağımız bir laiklik davamız var" diyerek Meclis Başkanı'nı istifaya çağırdı. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ise partisinin grup toplantısı çıkışında gelen sorular üzerine, "Laikliğin tartışmaya açılması doğru değil" ve "Meclis Başkanı Kahraman bu yanlışından dönmeli" ifadelerini kullandı.

AK Parti Grup Başkanvekili Naci Bostancı, Meclis Başkanı Kahraman'ın laikliğe ilişkin sözlerini hangi bağlamda söylediğini bilemediklerini belirttikten sonra, "AK Parti'nin laiklikle ilgili problemi yoktur. Anayasa taslağında böyle bir gündemimiz de yoktur." ifadesini kullandı.

AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik, partisinin MYK toplantısı sonrasında düzenlediği basın toplantısında Meclis Başkanı İsmail Kahraman'ın laiklik açıklamalarına değinerek, "Laiklik kavramı, bizim anayasa tekliflerimizde daha önce de yer almıştır, yeni vereceğimiz teklifte de kuşkusuz demokrasi gibi, hukuk devleti gibi yer alacaktır." dedi.

Gelen tepkiler üzerine İsmail Kahraman, yazılı bir açıklama yaparak, "şahsi düşüncelerimi ifade ettim" dedi. Açıklamanın devamında, "Bu kavram (laiklik) siyasi hayatımızda ve yargısal uygulamalarda bireysel ve toplumsal hak ve özgürlükleri sınırlayıcı, yok edici bir araç olarak kullanılmıştır ve ciddi mağduriyetlere yol açmıştır. Bu haksızlıkların

en temel sebebi laiklik kavramının tanımının yapılmamış olmasıdır" şeklinde laikliğin açık ve net bir şekilde tarif edilmesi ve bunun istismar edilmemesi gerektiğini ifade etti.

Tartışmalara açılan konular hakkında genellikle en son görüş beyan eden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, bu tartışmada, her nedense farklı bir tutum takındı, görüşlerini tartışma devam ederken kamuoyunu duyurdu. "Meclis Başkanımız, Anayasa tartışmaları bağlamında kendi kanaatlerini ortaya koymuştur, düşüncelerini ortaya koymuştur. Şahsımla ilgili ise benim başından itibaren bu konudaki düşüncelerim bellidir. Hele hele Mısır'daki yaptığım konuşma, bu konuda çok çok önemli. Kurucusu olduğum partimin programında bu zaten çok açık net yer almaktadır. Buradaki gerçek şudur; yani devlet tüm inanç gruplarına, inançlarını yaşama hususunda eşit mesafededir. Laiklik budur" sözleriyle tartışmaya katıldı.

Başbakan Ahmet Davutoğlu da, "AK Parti gerek parti tüzüğünde gerek parti programında gerekse de bugüne kadar hazırladığı ve kamuoyuna sunduğu anayasa taslaklarında, diğer niteliklerin yanı sıra laiklik ilkesine de yer vermiştir. Bu çerçevede hazırladığımız yeni anayasada da laiklik ilkesi bireylerin din ve inanç özgürlüğünü teminat altına alan, devletin tüm inanç gruplarına eşit mesafede olmasını garanti altına alan bir ilke olarak yer alacaktır" diyerek hükümet cenahında laiklik tartışmalarını sonlandırdığı söylenebilir.

Siyasi liderlerden bu açıklamalar gelirken, CHP'li bir milletvekili twitter hesabından "laikliği kaldırmak isteyen kelleyi koltuğa alsın" paylaşımında bulundu. Sosyal medyada "laikiz" gibi taglar açıldı, bu mesele bir anda ülkenin gündemine oturdu.

Tartışmanın nereye varacağı merak edilirken kimsenin tartışmayı sürdürmeye niyeti olmadığı belirdi. Yıllarca bu ilkenin yol açtığı zorluklara maruz kalan dindar çevreler, tartışmanın yol açacağını düşündükleri problemler endişesiyle olacak Meclis Başkanı tarafından önlerine cesurca konan tartışmayı ötelediler.

Bir takım çevreler tüm yaşadıkları mağduriyetleri unutup, yine mi laiklik diyerek bunun zamanı değil dediler. Bir takım çevreler ise laiklik istismar ediliyor deyip konunun tartışma zeminini es geçtiler. Oysaki ifade özgürlüğü gibi insan haklarının bir kült haline getirildiği modern dünyada, yeni anayasa taslağının hazırlanmaya çalışıldığı bu dönemde, her türlü maddenin veya ilkenin tartışılmaması, her şeyden önce laiklik ilkesinin ithal edildiği çağdaş Batı'nın siyaset tasarımına aykırıdır. Bu aykırılık pek önemsenmeyebilir. Ama 1937'de

Anayasa'ya girmiş olsa da gerçekte 1839'dan bu yana etkisini hissettiren, 1923'ten bu yana da uygulamada olan laikliğin tartışılması için aradan geçen süre ve bu sürede yaşananların yeterli olduğu açıktır.

Buna rağmen, tartışmanın sürdürülmemesi akla pek çok soruyu getirmektedir: Acaba Meclis Başkanı'nın mezkûr beyanı gerçekten düşünüp tartışılarak verilmiş bir beyan mıydı yoksa gelişigüzel ileri sürülmüş hissi bir kanaat miydi? Değilse Meclis Başkanı neden böyle bir açıklama yapma ihtiyacı hissetti? Herkesin fikrini ifade etme özgürlüğünün olduğu konusunda bir tür toplumsal sözleşme oluşmuşken söz konusu laiklik olunca neden tartışma hakkı ihlal ediliyor, neden Meclis Başkanı bile özgürce düşüncesini beyan edemiyor? Meclis Başkanlığı gibi toplumu temsil eden bir makamda olan bir şahsiyet neden bir konuda görüş beyanı karşısında tepki gösterilip durduruluyor? Söz konusu laiklik vurgusu, Meclis Başkanı'nın kendi şahsi fikri mi, yoksa seçildiği partinin miydi? Hükümet, Meclis Başkanı'nın açıklamalarına neden bu kadar üst perdeden cevap verdi. Açıklamalar Başkanın şahsi bir çıkışı değil de kamuoyu tepkisi ölçülmek istenmişse AK Parti de tepkilere katılarak hâlâ kapatılma tehlikesi taşıdığını mı gösterdi ya da bazı çevrelere garanti verme gereksinimi mi duydu?

Fransa'dan alınan laiklik, uygulamada kendisinden hissettirdiği günden bu yana ağır sorunlara yol açtı. Laiklik adına din ve vicdan özgürlüğü otoriter yaklaşımlarla kısıtlandı, dindar insanlar kamusal alanın dışına itildi, inancını yaşamak isteyenler, mürteci olduğu gerekçesiyle akla ziyan türlü türlü cezalarla karşı karşıya kaldı. Laiklik elden gider kaygısıyla siyasi partiler kapatıldı. Laikliğin koruyucuları, laik düzen uğruna kamusal alana müdahale ederek laikliği din ve devlet arasında barışı temin eden bir aygıt olarak öne sürdüler ama bununla dini toplumsal hayatın dışına ittiler; hayat ile din arasındaki bağı koparıp baskıcı bir sosyal mühendislik projesine dönüştürdüler.

AK Parti, kendi hazırlayacağı anayasa taslağında, İslam dinine ve Allah inancına vurgu yaparak kapsayıcı ve kuşatıcı bir başlangıç bölümünün bulunacağını kamuoyuna duyurdu. Peki laikliğin lafız olarak yer aldığı bir anayasada bu nasıl sağlanacak?

Sonuç olarak bu tartışma, bütün aksi iddialara rağmen Türkiye'de düşünce beyan etme özgürlüğünün henüz toplumu temsil eden şahsiyetler için bile sağlanmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte her ne kadar tartışma doğar doğmaz boğulmaya çalışılmışsa da laikliğin artık bir tabu olmadığı ve insanların özgür düşünceleri ile tartışabileceği bir konu

olması gerektiği de anlaşılmıştır. Bu andan sonra anayasaya değiştirilemeyecek hatta değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek maddeler koyarak gelecek nesillerin iradesi ipotek altına alınmamalıdır. Ülkenin geleceğini belirleyecek anayasa, her kesimin fikri alınarak toplumsal bir mutabakatla hazırlanmalıdır. Yeni anayasa, halkın inanç ve değerleriyle bağdaşmayan bir anayasa olmamalıdır. Her tür fundamentalist ideolojik yükten arındırılması gereken bu anayasada herkesin din ve inanç özgürlüğü teminat altına alınmalıdır. Hiç kimse inancından ve hakikat anlayışından dolayı baskı altına alınmamalı; dil, mezhep, siyasi görüşü nedeniyle de herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmamalıdır.